

**Sprawozdanie
z Seminarium Naukowego
i VI Ogólnopolskiej Konferencji
Studentów i Doktorantów z cyklu „Edukacja wczoraj, dziś i jutro”
„Wychowanie w wolności czy wychowanie do wolności?”**

Poznań, 18-19 maja 2016 roku

18-19 maja 2016 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza odbyło się Seminarium Naukowe i VI Ogólnopolska Konferencja Studentów i Doktorantów

z cyklu „Edukacja wczoraj dziś i jutro”, zatytułowana „Wychowanie w wolności czy wychowanie do wolności”. Miejscem spotkania była Sala Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych, przy ulicy Szamarzewskiego w Poznaniu.

W pierwszym dniu miało ono charakter seminarium. Konferencję uroczyscie otworzył Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych prof. Zbyszko Melosik. Głos zabrał także prof. Wiesław Jamrożek, który zwrócił uwagę na problematykę wolności w procesie wychowania oraz na istotne zagadnienie autonomii jednostki.

Jako pierwszy wystąpił prof. Artur Jocz z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, który nawiązał między innymi do filozofii Georga W.F. Hegla, wspominając ideę łączenia filozofii i religii. Przypomniano także myśl Filona z Aleksandrii oraz czerpiących z jego nauk późniejszych myślicieli, między innymi Orygenes. Profesor A. Jocz odniósł się też do filozofii św. Augustyna i kategorii zła oraz wolności człowieka, a także rozwinięcia tych wątków przez Gottfrieda W. Leibniza. W wystąpieniu pojawiły się również wątki współczesne: wspomniany został między innymi Hans Jonas i jego rozważania dotyczące Holocaustu. Zaznaczony został także, przywołany przez wspomnienie myśli Martina Bubera, problem instrumentalizacji drugiego człowieka. Wątek ten ukazano jako wyzwanie dla pedagogiki.

Następnie głos zabrał dr Michał Nowicki z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, który omówił problem inicjacji jako odkrycia wewnętrznej wolności jednostki oraz zagadnienie odkrywania duchowości człowieka poprzez doświadczenia o charakterze ekstatycznym i praktyki kontemplacyjne, z uwzględnieniem przykładów misterii orfickich oraz indyjskich praktyk religijnych z okresu Upaniszad. Dzięki tym przykładom ukazano zależność pojęć wolności i poznania. W wystąpieniu pojawiło się także nawiązanie do filozofii św. Tomasa – przypomniano, że według tomizmu ludzka wola powinna upodabniać się do woli Bożej, a wolność uzyskuje się dzięki poznaniu bytu.

Trzecim prelegentem podczas pierwszego dnia spotkania był lic. Remigiusz Stępek z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, który zaprezentował swoje doświadczenia podczas pracy w poznańskiej szkole „Trampolina”, alternatywnej szkole w Warszawie oraz działalności w „Kolektywie edukacyjnym”. Nawiązał także do ogólnej idei szkół demokratycznych oraz antypedagogiki.

Głos zabrał z kolei prof. Marek Budajczak, który wskazał między innymi na różne sposoby rozumienia wyrażeń „do wolności” i „w wolności” oraz samego pojęcia „wolność”. Zebrani usłyszeli istotne pytanie: czy wolności może być zbyt wiele? Profesor M. Budajczak poruszył także problem czarnej historii edukacji, wskazując przykład Chin i okresu, w którym w tamtejszej edukacji pojawiła się fascynacja spartańskim modelem wychowania. Rozwinięto także wątek szkoły jako narzędzia politycznej dominacji, natomiast przy okazji przypomnienia przymusowej edukacji przywołany został Marcin Luter oraz Johann G. Fichte.

Następnie zebrani wysłuchali prelekcji dra Mariusza Przybyły, poruszającego kwestię funkcjonowania współczesnej młodzieży w Sieci. Pojawiło się sfor-

mułowanie *homo digitus*, czyli człowiek elektroniczny. Prelegent zadał pytanie: czy w Sieci mamy wolność czy może niewolnictwo? Rozwinięte zostały także wątki dotyczące mobilności jako integralnego elementu funkcjonowania dzisiejszych ludzi oraz tak zwanej „rewolucji facebookowej”. Doktor M. Przybyła wspomniał również o zjawisku grywalności otaczającym nas we współczesnym świecie. Padło też pytanie odnoszące się do autocenzury w Sieci: czy chroni ona czy ogranicza wolność?

Kolejny występujący dr Tomasz Tokarz omówił temat idei szkół demokratycznych, wskazując na istotne pytanie: jaką rolę odgrywają rodzice w szkołach demokratycznych? Poruszona została także kwestia indywidualizmu we współczesnym świecie. W odniesieniu do funkcjonowania szkół demokratycznych, prelegent przedstawił zagadnienie identyfikowania się ucznia ze szkołą. Poruszono także problem: jak miałyby wyglądać szkoły wolnościowe, jak zorganizować przestrzeń nauczania. Jako przykład szkoły alternatywnej i granic edukacji domowej dr T. Tokarz podał szkołę „Pozytywka”.

Jako ostatni wystąpił mgr Mariusz Budzyński, prezentując swoje wieloletnie doświadczenie nauczania w Autorskim Liceum Artystycznym we Wrocławiu. Opowiedział o założeniach szkoły „ALA” oraz jej historii. Podkreślił między innymi ideę dostosowywania się szkoły do ucznia, pojęcie szkoły jako wspólnoty zarówno uczącej, jak i wspierającej. Słuchacze mogli zapoznać się z nauczaniem w tego rodzaju liceum, jak również teoretyczne założenia tego typu szkół: dialog personalny oraz założenie, że uczniowie się uczą, a nie są nauczaniu poddawani.

Wystąpienia, które zebrani mieli okazję wysłuchać podczas pierwszego dnia konferencji stały się następnie przyczynkiem do dyskusji. Każde zaowocowało ciekawymi pytaniami, między innymi o relację i wpływ aksjonormatywnego podejścia w edukacji. Profesor M. Budajczak podkreślił, że istnieją zależności między treściami a formami edukacji. Remigiusza Stępaka pytano o związek pomiędzy szkołami wolnymi a szkołami waldorfskimi, który w odpowiedzi wskazał na brak jednoznacznego związku pomiędzy nimi. W pytaniach do dra M. Nowickiego poruszono między innymi kwestię duchowości, rozumianej jako wyzwolenie od materialności wobec kultu relikwii. Zebrani rozmawiali także o relacjach nauczyciel – uczeń, miejscu rodzica we współtworzeniu szkoły. Pojawił się również interesujący wątek terapeutyczności szkół demokratycznych. Wiele pytań odnosiło się do funkcjonowania Autorskiego Liceum Artystycznego we Wrocławiu.

Drugi dzień spotkania miał charakter konferencji studencko-doktoranckiej. Uroczystego otwarcia dokonała pani Prodziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM ds. Studenckich – prof. Kinga Kuszak, która wyraziła zadowolenie z chęci studentów do organizowania tego typu spotkań. Podzieliła się z zebranymi nadzieją, że obrady będą owocne i doprowadzą do ciekawych dyskusji oraz wniosków. Referat wprowadzający na temat wolności w edukacji chrześcijańskiej wygłosił dr Michał Nowicki.

Jako pierwszy wystąpił mgr Michał Szott z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, który poruszył temat dyskryminacji i nietolerancji w szkole. Przedstawił istotę kilku rodzajów dyskryminacji, między innymi na tle rasowym, jak również zaprezentował wyniki własnej ankiety, pozwalające określić, czy i w jaki sposób uczniowie oraz nauczyciele czują się dyskryminowani. Prelegent postawił też pytanie: gdzie znajdują się granice wolności.

Drugą występującą była mgr Marta Szopka z UAM, rozpatrująca kwestię wolności ucznia w obliczu szkolnej rzeczywistości, ze szczególnym uwzględnieniem problemu stanowienia swojej podmiotowości w procesie edukacji. Nawiązując do starożytności, prelegentka za przykład dawania wolności myślenia swoim uczniom podała Sokratesa. Odnosząc problem wolności w szkole do czasów współczesnych, wspomniała o kwestii wolności słowa. Rozważana była także różnica pomiędzy wolnością a samowolą w szkole.

Z kolei mgr Tatiana Kopciał z Uniwersytetu Wrocławskiego zastanawiała się, czy dzieci powinny chodzić do przedszkola. Zaprezentowała różne stanowiska odnośnie tej kwestii, dokonując zarazem analizy przeprowadzonych przez siebie wywiadów. Porównała koncepcję edukacji domowej i edukacji przedszkolnej.

Następnie głos zabrała Anna Hadryan z UAM, skupiając się na procesie kształtowania się wartości człowieka od dzieciństwa do późnej starości. Odniosła się między innymi do tworzenia takich pojęć, jak „dobro”, „uczciwość” i ich statusu ontologicznego wobec postępowania, które można nazwać „dobrym” czy „uczciwym”.

Jako kolejna wystąpiła mgr Aleksandra Sulczewska z UAM, która na podstawie idei szkół demokratycznych zastanawiała się, czy wolności można się nauczyć. Poruszyła między innymi takie kwestie, jak wolność do wyjścia poza społeczeństwo, czy wolność jednostki wobec grupy, a także wątki autorefleksji i samoświadomości jednostki, która budowana może być dzięki ideom obecnym w teoretycznych założeniach leżących u podstaw szkół demokratycznych.

Po wystąpieniu A. Sulczewskiej ogłoszono przerwę na dyskusję nad wygłoszonymi referatami. Pytano prelegentów między innymi o kwestię dyskryminacji w szkole, dokładnej relacji między pojęciami określającymi wartości a faktycznym zachowaniem zgodnym z przyjętymi normami. Dyskusja obejmowała także kwestie dotyczące szkół demokratycznych: zarówno odnośnie ich charakteru praktycznego, jak i przyświecających im ideom teoretycznym.

Drugą sesję otworzył referat lic. Remigiusza Stępała z UAM, który poruszył temat zmian w edukacji. Główną osią wystąpienia były różnice i podobieństwa pomiędzy szkołami wolnymi a demokratycznymi. Prelegent podzielił się także ze słuchaczami swoimi doświadczeniami pracy w szkołach alternatywnych.

Kolejny referat wygłosiła lic. Daria Szykowna z UAM, która w kontekście wolności w rozwoju dziecka omówiła metodę Marii Montessori, przybliżając słuchaczom jej historię powstania i rozwoju, a także główne założenia i sposoby realizacji.

Następnie lic. Marta Konstańczak z UAM zaprezentowała słuchaczom edukację Towarzystwa Jezusowego – jej główne założenia i rys historyczny. Idee edukacji prowadzonej przez Towarzystwo prelegentka połączyła z pojęciem wolności, które było główną osią rozważań całej konferencji.

Kolejną występującą lic. Klaudia Kowalska z UAM zestawiła w swoim referacie idee zaprezentowane w traktacie *De Magistro* św. Tomasza ze współczesnym pojęciem *mindfulness*. Ukazała związki między koncepcjami pojawiającymi się w historii filozofii a odkrywanymi przez współczesną neurodydaktykę.

Następnie lic. Aneta Owczarzak z UAM przybliżyła system szkół jezuickich oraz wykazała funkcjonowanie w nich idei wolności. Wystąpienie to doskonale korespondowało z wcześniejszym M. Konstańczak.

Sesję zamykał referat mgr Teresy Listwan z Uniwersytetu Zielonogórskiego, która przypomniała główne wątki nauczania Jana Pawła II. Wspomniane w nim idee prelegentka zestawiła z kategorią wolności w wychowaniu, obecną w nauczaniu Ojca Świętego, jak również scharakteryzowała, co wedle nauczania papieża oznacza być wolnym i jakie trudności należy pokonać w drodze do wolności.

Po wystąpieniu T. Listwan ogłoszono czas na dyskusję oraz przerwę na kawę. Pojawiły się pytania: między innymi dotyczące elitarności metody Montessori, czy kwestii duchowości w edukacji ignacjańskiej. Poruszono także problem: co stało się z tzw. pokoleniem JP II i co faktycznie zostało zapamiętane z nauczania Jana Pawła II. Słuchacze po raz kolejny odnieśli się też do idei szkół demokratycznych.

Trzecią sesję otworzył lic. Daniel Górny z UAM, który przybliżył założenia filozofii libertariańskiej i wolności rozumianej w ramach tej idei. Podjął między innymi zagadnienie prywatyzacji szkolnictwa, jak również zastanawiał się nad kwestią wolności jednostki jako członka społeczeństwa, do czego punktem wyjścia była marginalna rola państwa w filozofii libertariańskiej.

Następnie głos zabrała lic. Joanna Markowska z UAM, która poruszyła kwestię samoświadomości jednostki jako istoty wewnętrznej wolności. Główny nurt stanowiła refleksja: czym jest samoświadomość. Prelegentka zwróciła uwagę, że źródło samoświadomości leży w samopoznaniu jednostki, która z kolei prowadzi do samoakceptacji i niezależności człowieka wobec otaczającego świata. Podkreśliła także istotny związek wolności z odpowiedzialnością.

Kolejny występujący – Wojciech Jachnik z UAM zastanawiał się nad kwestią wolności odnośnie wyboru ścieżki kariery. Poruszył między innymi problem sposobu wybierania zawodu, rozważając, czy należy kierować się względami ekonomicznymi, tendencjami społecznymi, czy może subiektywnym wyborem pokierowanym pasją i indywidualnymi zdolnościami.

Następnie mgr Iwona Ciesiołka z UAM rozpatrywała problem prawa do edukacji dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przybliżyła słuchaczom rodzaje specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz pojęcia związane z tą tematyką. Przedstawiła także wyniki badań dotyczących uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Sesję zamykał referat lic. Poli Kobeszko z UAM, który doskonale korespondował z poprzednim wystąpieniem, ponieważ koncentrował się na temacie wolności realizowania własnych potrzeb przez osoby niepełnosprawne.

Po tych wystąpieniach ogłoszono czas na dyskusję oraz przerwę na kawę. Zebrani zadawali pytania na temat wszystkich wygłoszonych podczas trzeciej sesji referatów, między innymi o szczegóły dotyczące doradztwa zawodowego – np. czy doradcy sugerują dowolność w wybieraniu ścieżki kariery, jak również związane z organizacją państwa w filozofii libertariańskiej. Poruszono też kwestię osób niepełnosprawnych i wolności jaką dysponują w realizowaniu swoich potrzeb.

W ostatniej sesji jako pierwsza wystąpiła pani mgr Joanna Sikorska z UAM, omawiając zagadnienie wolności w cyberprzestrzeni. Kluczowym problemem było tu znaczenie pojęcia wolności wobec rozwoju wirtualnej rzeczywistości. Prelegenta zwróciła uwagę, iż wobec działalności jednostki w cyberprzestrzeni nie należy poprzestawać wyłącznie na pytaniu o granice wolności, ale warto zastanawiać się także, na ile wolność w cyberprzestrzeni jest wolnością „od czegoś”, a na ile „ku czemuś”.

Następnie głos zabrała pani Aleksandra Mirkowicz z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, która ukazała rolę drużynowej w zastępie harcerskim, zwracając uwagę na główne zadania stojące przed nią jako wychowawcą. Podkreśliła również, że wychowawstwo w drużynie harcerskiej jest egzemplifikacją dojrzałej osobowości wychowawcy, zdolnego do podejmowania wolnych wyborów.

Z kolei lic. Agnieszka Nymś z UAM poruszyła zagadnienie reklam i ich roli w procesie wychowawczym. Podkreśliła rolę inicjatyw oddolnych, między innymi ekomarketingu. Omówiła także kwestię edukacji ekologicznej i przekazywania idei ekologicznych w edukacji nieformalnej.

Referat zamykający konferencję wygłosiła pani mgr Elwira Litaszewska z UAM, która skupiła się na zagadnieniu budowania marki osobistej, prezentując kilka jej strategii. Poruszona została także kwestia naturalnego wyboru jednostki wobec wyzwań, jakie stawia budowanie marki osobistej.

Podczas ostatniego panelu dyskusyjnego najwięcej uwagi poświęcono kwestii wychowania harcerskiego, włączając w to takie problemy, jak występowanie elementów inicjacyjnych we współczesnych praktykach harcerskich.

Obrady oficjalnie zakończył dr Krzysztof Ratajczak, dziękując zebranych za wygłoszone referaty i cenne głosy w dyskusji, zachęcając do publikacji swoich referatów w planowanym e-booku, który ma zostać zamieszczony w Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMUR), podobnie jak miało to miejsce na poprzednich konferencjach. Wyraził także nadzieję kontynuacji wspólnych obrad w kolejnym roku.

Michał Nowicki, Aleksandra Sulczewska